

козаки зображали затяжну оборону, виснажуючи противника. Коли москалі ослабли морально, І. Виговський різко кинув у бій мобільні загони (20–30 тисяч війська разом із татарами). Завдяки швидким кінним рейдам, артилерійській підтримці захисників Конотопа та використанню болотистої місцевості для орієнтації, ворог виявився оточеним і розгромленим [4, с. 57–59].

Отже, проведений аналіз показує, що тактика козацького війська другої половини XVII ст. відзначалася винятковою гнучкістю та адаптивністю. Козаки поєднували штучність і стихійність дій, діяли малими дисперсними групами, активно використовуючи рельєф місцевості й складні маневри. Перемоги під Пилявцями, Батогом та Конотопом, де козацькі загони перевершили ворога завдяки нестандартній тактиці та раптовим ударам, доводять ефективність такого підходу. Успіхи цих боїв показали, що козацьке військо нічим не поступалося в стратегіях арміям того часу, а подеколи й переважало їх винахідливістю.

Джерела та література

1. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. У 3-х т. Київ: Наукова думка, 1990, 1993.
2. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. Київ: Наукова думка, 1990. Т. 1. 590 с.
3. Історія Українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів, О. Думін, С. Шрамченко. Т. 1. Київ: Варта, 1994. 384 с.
4. Сокирко О. Г. Конотопська битва 1659 р.: тріумф у час Руїни. Київ: Темпора, 2008. 69 с.
5. Мицик Ю. А., Плохій С. М., Стороженко І. С. Як козаки воювали. Дніпропетровськ: Промінь, 1990. 302 с.
6. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький, 2-е вид., виправлене і доповнене. Львів: Світ, 1990. 408 с.
7. Історія українського козацтва. Нариси у 2 т. / ред. кол.: В. А. Смолій. Т. 1. Київ, 2006. 800 с.

Лівандовська Вікторія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЗАПИСКИ ІНОЗЕМЦІВ ПРО ПОДІЛЛЯ XVIII СТ.

Ключові слова: записки іноземців, Поділля, Юль Юст, Август Гаммард.

Keywords: notes, Podillia, Jules Just, August Gammard.

XVIII ст. було тим часом, коли звичайні люди не задумувались про фіксацію своїх звичаїв, традицій, для них цієї потреби не було. Тож зазвичай це робили іноземці, вони показували життя людей на іншій території, в іншій країні, іншу культуру, цікаві для них звичаї тощо. З огляду на це, особливого значення набувають записки іноземців, що за різних обставин перебували у цей період на території України, зокрема на Поділлі.

Метою доповіді є огляд записок іноземців, які містять інформацію про Поділля XVIII ст.

Серед дослідників творів іноземців про Україну відзначимо доробок представників української діаспори В. Січинського та О. Вінтоняка. В. Січинський досліджував твори іноземців про Україну з давнини до XIX ст. Серед іншого автор приділив увагу і іноземцям які писали про Поділля, зокрема запискам данського посла Юля Юста. Дослідження О. Вінтоняка присвячене запискам іноземців про Україну XVIII ст., серед яких також є і твори, що містять описи Поділля. Загальну характеристику іноземних мемуарів з історії України подає навчальна література, зокрема підручники з джерелознавства С. Макарчука та Я. Калакура [4; 1; 3; 2].

Я. Калакура зараховує записки іноземців до джерел особового походження, що дають історикам змогу відтворити деякі події більш докладно і колоритно [2, с. 413]. С. Макарчук зазначає, що в корпусі джерел з історії України XV–XVIII ст. твори іноземців, зокрема мемуари, описи, донесення і записки, листи та інші види, займають важливе, але допоміжне значення. Допоміжними вони є з кількох причин. По-перше, з огляду на їх хронологічну та тематичну фрагментарність. По-друге, не всі твори іноземців вирізнялися науковою достовірністю: в багатьох випадках очевидними є безпідставні вимисли авторів. По-третє, більшість іноземних писемних пам'яток має мемуарний характер, а мемуари належать до того виду джерел, на яких найбільше позначений вплив суб'єктивного фактору. Іноземні свідчення, водночас, мають свої переваги: їх автори фіксували ті сторони життя і побуту українців, яких не знали у практиці свого народу. Це свідчить про давність української нації, та особливі ознаки її культури, що не були запозиченими [3, с. 147].

В. Січинський зазначає, що описи подорожей Україною та інші писання чужинців про нашу Батьківщину і наш народ, – це незвичайно цінний скарб для пізнання минувшини і сучасності українського народу у всіх проявах його життя і творчості. Поруч з історичними документами і пам'ятками минувшини, мемуари, записки та інші писання сучасників відтворюють більш живо і рельєфно саме життя, а не лише сухі факти, наслідки, відгуки, що потрапляли, інколи зовсім випадково, на пергаменти та інші писемні пам'ятки. Знайомство з такими авторами-чужинцями мимоволі підкріплює і зміцнює нашу національну свідомість, нищить зневір'я і шкідливе почуття меншовартості [4, с. 7].

Серед іноземців, що за різних обставин потрапляли на територію Поділля у XVIII ст., виокремимо записки данського посла Ю. Юста та військового німецького інженера А. Гаммарда.

Юль Юст був данським послом, який у 1709–1712 рр. перебував у росії, а в 1711 р. їздив в Україну. Проїжджаючи правобережною Україною, зокрема Поділлям, називав цю територію «Польською Україною». Посол також пише, що країна була дуже зруйнована після останніх війн, особливо він звернув увагу на Немирів. У записках Ю. Юста привертає увагу низка порівнянь способу життя українців із росіянами: автор зокрема наголошує, що останній будинок Немирова чистіший від найпишніших московських (російських) палат. Це свідчить про високу оцінку ним культури українців, зокрема Поділля [4, с. 60].

Август Гаммард – пруський інженер-лейтенант із Шлезька, який був на військовій службі у російській армії та брав участь у другій російсько-турецькій війні. Здійснив у 1783 р. подорож Правобережною Україною. У спогадах описав

міста Немирів, Могилів. Гаммард зазначає, що становище українського народу під польською владою на Правобережній Україні, куди входило і Поділля було важким. Що під повною владою сейму, сенату та короля, народ був повністю закріпачений [1, с. 104].

Отже, записки іноземців XVIII ст. – це унікальне джерело, що фіксує побут і культуру України, зокрема Поділля, які місцеві жителі вважали за звичку й не описували. Попри суб'єктивність, ці мемуари доводять самотність українців, їхню відмінність від сусідів та тяглість історичного розвитку на власних землях. Свідчення чужинців дають змогу відтворити живу атмосферу епохи та підкреслюють європейський характер українських традицій навіть у складних умовах бездержавності.

Джерела та література

1. Вінтоняк О. Україна в описах західноєвропейських подорожників другої половини XVIII ст. Львів: Дніпрова хвиля, 1995. 139 с.
2. Брицький П. П., Бочан П. О. Німці, французи і англійці про Україну та український народ у XVII–XIX ст. Чернівці: Технодрук, 2011. 308 с.
3. Історичне джерелознавство: підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. Київ: Либідь, 2002. 486 с.
4. Макарчук С. А. Писемні джерела з історії України: курс лекцій. Львів: Світ, 1999. 351 с.
5. Січинський В. Чужинці про Україну. Аугсбург: Видання Петра Павловича, 1946. 118 с.

Федорук Михайло

Донецький національний університет імені Василя Стуса

СТАНЦІЯ ЖМЕРИНКА – ВІЗИТІВКА ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НА ПОДІЛЛІ

*Ключові слова: вокзал, залізниця, Жмеринка, промислова модернізація.
Key words: station, railway, Zhmerynka, industrial modernization.*

Вивчення історичного підґрунтя залізничного вокзалу з метою збереження, охорони та активного функціонування у сучасних надважких умовах є актуальним. Так само має значення вивчення архітектури вокзалу як важливого пункту залізничного сполучення, стратегічно значимого центру та окраси подільського містечка та кризь призму сприйняття простору і часу.

На початку XIX ст., після поразки Російської імперії в Кримській війні, внаслідок досвіду Бакалаврської залізниці, що у 1855 р. була побудована імперією задля швидкого постачання зброї та їжі армії, Петербург зрозумів важливість оперативного перевезення значних вантажів на великі відстані. Україна поступово почала вкриватися мережею залізниць. Однією з перших була лінія Балта – Жмеринка, яку згодом об'єднали у лінію Київ – Одеса. У 1865 р. під час будування